

Dr. Františka Ladislava Riegra »Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice«.

Z pozůstalosti Dra Františka Lad. Riegra.

J. Exc. paní Libuše Bráfová, pořádajíc písemnosti po svém otcu Dru Františku Ladislavu Riegroví pozůstalé, nalezla mezi nimi »Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice«, Riegrovou rukou velmi čitelně a pěkně pravopisem z let paděstých psaný, folio $10\frac{1}{2}$ strany. Jest to zřejmě původní příloha k Riegrově habilitační žádosti označená lit. A, a jest na ní tužkou poznamenáno »4 Stk. ad 8321/809«, patrně kancelářská poznámka.

Pokud dnes známo, tehdejší německá právnická fakulta pražské university habilitační žádost Riegrovu ani doklady její věcně nezkoumala, nýbrž a limine odmítla s odůvodněním, že osobnost tak význačně politická by nezaručovala akademicky klidný průběh výkladů. Ale doklady o tom snad po 60 let nikdo neviděl; bylo by zajímavovo zjistiti, zdali by se nedal v universitním archivu, správě německého prof. Dra Bachmanna svěřeném, nalézti také úsudek referenta nebo nález fakultní.

Jeho Excelenci panu ministru Dru Albínu Bráfovi i jeho choti děkujeme za laskavé svolení k otisknutí tohoto rozvrhu, zajímavého nejen osobou autorovou, nýbrž i co do odstavců, názory autorovy vyjadřujících, i posléze některými zvláštnostmi názvoslovnými.

*

Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice.

Oekonomika nám znamená náuku o hospodaření, což jest tolik co péče o nabytí, zachování a upotřebení jmění, kteréž jest úhrn statků wezdejších, nalézajících se w něčí moci neb vlastnictví.

Slowem politický znamenali starí wše, co se týkalo veřejnosti, obecenstva, to jest obce státní čili státu, neb i celého společenstva lidského.

Politický bude následowně pro nás tolik co veřejný, státní obecnanský, společenský.

Slowem politická oekonomika neb hospodárství obecnanské rozumíme teda wědu, to jest soustavnou náuku o hospodárství veřejném nebo obecnanském.

Ukáže se nám, že při hospodárství tom třeba dvě osoby na myslí míti, kteréž statků potřebují, a o ně pečují, to jest hospodaří, a dle těchto dvou osob rozpadne se hospodárství obecenské na dvě hlavní větve.

Jest tu nejprvě lid čili národ, to jest objem všech osob v obecenstvo čili státní obec spojených. Wezdejší blaho jeho zakládá se na jmění to jest úhrnu statků v moci jeho jsoucích a potřebám neb žádostem jeho sloužících, o něž pečovati musí.

Soustavné učení o tom jmenujeme hospodárství národní. Podmětem jeho je úhrn jmění všech účastníků státu, to jest obecenstva.

Jest tu dále druhá osoba hospodařící, kteráž je zastupitelem a představitelem celé společnosti státní, celého obecenstva: to jest vláda; soustava prawidel pro její hospodaření, činí druhou hlavní větve politické oekonomiky to jest »hospodárství státní neb vládní«.

Hospodářská činnost vlády může míti dvojí předmět rozličný.

Vláda to jest osoba opatřená mocí celého obecenstva a o jeho společné blaho péči wedoucí opatřením všeho toho, co se silou soukromníků buď nic neb jen nedostatečně vykonati může, - potřebuje k činnosti této prostředků hmotných, to jest statků, jež ze jmění obecenstva, t. j. z úhrnu jmění všech soukromníků nějakým způsobem wyjmouti a zprawowati musí, pro své vlastní vládní účely, jako na př. pro weřejnou bezpečnost, pro udělowání spravedlnosti, weřejné wyučování a t. p.

Náuka o tom, jak se jistý úhrn statků ze jmění národního pro potřeby vládní wylučuje, v jaké míře a jakým způsobem se to státi má, a jak se toto státní jmění nejlépe rozdělowati a zachowáwati má, jmenuje se wěda finanční.

Jest ale ještě jiná činnost hospodářská vládě příslušící, která nemá za podmět jmění vlastně státní, z národního vyňaté, ani za účel zdárné utvoření zásoby hmotných prostředků pro státní úkony, ale jejímžto podmětem jest jmění národní samo: t. j. úhrn statků všech osob k státu náležících, a účelem zdar tohoto jmění.

Wšecky úkony a povinnosti vůbec, kteréž z obecenstva na vládu přecházejí, poněvadž k prospěchu jeho newyhnutelně potřebny jsou a jinák dobře vykonány býti nemohou, než ústrojím vlády, pojednávají se we zwláštní wědě, kteráž slowe politika. Tato wěda obsahující činnost vládní pro zájmy obecenstva we

wšech větvích jejich, pojednává ji též pokud obstarává zdar hospodárství národního. Neb ačkoli se jmění národní a opatření národa wšemi potřebami hmotnými zvláště a předewším hospodářskou péčí wšech příslušníků jeho, wšech jednotlivců v národě, obstarává, jsou předce též péče takové, jež jednotliwi wésti nemohou a jichž obstarávání se musí díti vládním ústrojím, má-li se jmění celého obecenstva dobře dařiti.

Učení o těchto úkonech bráwá se, ovšem hlawně mezi Němci, za část politické oekonomiky, nebo wedy obecensko-hospodářské a nazýwá se praktickou čili wýkonnou částí její, neboli náukou o opatrowání národního hospodárství (Volkswirthschaftspflege).

Widí se, že tato náuka dle powahy swé a účelu swého náleží do politiky, že vlastně hospodářskou politikou nazwána býti má a část administratiwní náuky činí. Tato hospodářsko opatrowací činnost vládní zakládá se hlawně w tom, že vláda dává zákony, kteréž činnost obyvatelstwa we wyrobování a nabývání statků chrání a swobodu, přechodu, rozčástění a spotřebowání statků mezi lidmi pojišťuje.

Časem jdou vlády i dále a dávají zákony, kterýmiž přechod a rozčástění statků mění, zprawují neb obmezují, aneb kterýmiž wznič národního bohatství podporowati míni.

Ježto ale každý jednotliwec nejlépe o swůj prospěch starati se zná, a rozmnožení bohatství jednotliwců samo sebou k rozmnožení statků celého obecenstva slouží, býwá takovéto působení státní často jen na překážku pro zrost národního jmění, často zas způsobuje místo obmýšleného rozmnožení statků, jenom jich přenešení do jiné cesty, na jiná místa a osoby a zřídka jen wede ke skutečnému prospěchu národního bohatství, kteréž se daří wždy nejlépe, když se mu dává wšecka swoboda k wywinowání se dle powahy, země, ponebí a lidí dle vlastní přirozenosti swé. Hospodářsko-opatrowací činnost vládní má teda powahu hlawně negatiwní, ochrannou.

Je wšak jedna část této činnosti vládní, kteráž je w užším spojení s národním hospodárstwím. Jsou některé wětve národního jmění, kde ochranná, pouze a w prawdě jen opatrowací činnost nestačuje, kde vláda jednu část národního jmění sama skutečně w prospěch a jako w plnomocenství celého obecenstwa zprawowati musí, kde jistou činnost, netoliko negativní, ochrannou, ale positivevní, w ýkonno u podniknouti musí,

proto že by zde na obyčejné činnosti soukromníků pro dobrý zdar národního hospodárství dosti nebylo.

Zde vláda skutečně hospodaří ne wšak jako w hospodárství finančním; neb zde nehospodaří tím, co pro swé pořeby ze jmění národního wyňala, a k wůli wywodění swých úcelů, alebrž samým jměním národním, aneb aspoň k wůli jeho rozmnožení a přímo w jeho prospěch.

Wěci do tohoto oboru naležící dají se zahrnouti pod třemi hlavami: »Wyučování žiwnostní, úvěrek a prostředky oběhu či wýměny a prostředky přewozu jinak spojovací čili komunikační.

W těchto věcech hospodaří vláda sama skutečně, zde neopatruje toliko; zde jí nejde o to také, neb aspoň nemá jít o vyplnění vlastní potřeby tak jako o to, aby pro sebe a účely swé příjem získala: zde jí jde jenom o zdárné wedení národně-hospodářských zájmů samých, kteréž zůstaweny jsouce, podobně jako jiné části národního hospodárství pouze péči jednotliweů, by se zanedbávaly.

Tyto zde naznačené věci přijímáme, co hospodárství státní w úžším smyslu, do oboru politického hospodárství, zůstavujíce na ten čas pojednávání jiných předmětů, wzhledem nichž je úkon, jenž vládě přísluší, pouze opatrowací, ochranný zákonodárný, politice, kamž naleží co politika blahobytu, co politika obchodní, žiwnostní a t. d.

Ony pak části národního hospodárství, kteréž vláda we vlastním hospodaření drží, aby z nich příjmů dobyla, naleží do wědy finanční, kdežto se o nich pojedná.

Takový jest obor učení, jejž we přednáškách swých obsahnouti hodláme.

Přednášení naše rozpadne se teda na tři části, z nichž první bude obsahowati wědu o hospodárství národním čili hospodárství politické w užším smyslu; druhá hospodárství státní w užším smyslu (t. j. náuku o zprávě národního hospodárství skrze stát neb vládu, pokud jej tato wede ne k wůli příjmu swému, ale pouze pro zdar národního jmění), třetí pak hospodárství vládní jinak wědu finanční. Prvé než wejdeme w pojednání politického hospodárství, předešleme w krátkosti rys dějů hospodárství národního od nejstarších dob až na naše časy, ukazujíce, kterak poznenáhla jisté zásady a pravidla hospodaření u rozličných národů powstávaly, zobecňovaly, jak se záležitosti národně-hospodářské we spisech wíc a více po-

jednávati začaly, a pomalu nowou vědu oekonomickou twořiti začaly, ne bez wšelikých bludů powstalých z jednostranného pře-ceňování jednoho neb druhého pramene národního bohatství, až konečně mistr weliký a klassik naší vědy Adam Smith vystoupil, kterýž přewahou původního a jasného ducha swého hlavní zá-klady její položil a nejdůležitější části budovy té tak postavil, že všickni následowníci jen málo co mohli měnit, ale na mnoze jen doplňovali, rozšiřovali a ozdobovali.

W běhu tohoto přehledu udá se nám wytknouti zásluhý i učenců, praktických státníků a rozvoj vědy, zvláště pak uznati jak slušno, záhy počínající snážení se Wlachů o osvětlení otázek týkajících se mince i prostředků oběhu a oekonomiky lidumilství; nápotom oceniti bádání důmyslných Francouzůw, snáživších se tu přisouditi obchodu a prostředkům wýměny důležitost swrcho-wanou a rozšířiti mírnění swé mezi národy tak, že podnes wětšina lidí o wěci powrchně soudících i bludy jejich za newywratné prawdy pokládá, tu zas rolnictví na ujmu jiných pramenů wý-roby soustavně wynášeti; konečně musíme w uwážení wzíté práce praktických, zřídka kdy na domyslech, ale wždy na skutcích sta-wících Britů, kteříž dílem w edle Francouzů samostatně, dílem ne bez užití prawd od nich objasněných pokračujíce, ty zákony, dle nichž se nejzdárnejí zprawuje w běhu swém wšemocná wý-roba, o níž nám sami we vlasti swé newídaný posud příklad podali, tak jasně vykládati a swobodu průmyslu tak dobrě w litera-tuře jako w životě zachowati znají. Owšem že se i zásluhý jiných národů, jako Němců a Španělů slušně připomenouti musí.

Za základ tohoto historického přehledu položíme zvláště »Dějepis politické oekonomiky« od Blanquiho a hr. Pechia: »Děje státního hospodárství w Italii« (oba známi také w německém pře-kladu, jejž podal Dr. Buss, prof. we Freiburku) a mimo to jiné spisy podrobné.

Nedržíme se w uwahách swých rozdělení we školách oblíbe-ného na školu merkantilní, physiokratickou a industrialní, a t. d., soudíce, že toto rozdělení neúplné, často jasnemu a prawému wěci představení pro těsnou formu protiwné a neprawdiwé, jakož také Roscher we spisu swém nedávno wyšlém »o nár. hosp. Angli-čanů« dokázal.

Každému důležitému úkazu národně hospodářskému buďsi w životě buďsi w literatuře má se zasloužená pozornost wěnowati, aniž třeba je k wůli pohodlnosti přehlídky w nějakou uniformu

strčiti, již snad nikdy nenosily a která jsoucí pro některé z nich dělána, buď nebude ostatním přiléhati, aneb zas se jim příliš těsnou býti ukáže.

Také o snahách socialismu a komunismu musíme k wůli úplnosti promluwiti, ne tak, jak se to u některých děje, jako o poslední phasí národního hospodárství, což přiwádí lidi snadno k doměnce, že je snad ze všech nejdokonalejší, že je jako zakončení celé budowy. Socialismus a komunismus není úkaz našich dnů, neb se objewil za jedno již dříwe w soustavném představení než sama věda naše, a z druhé strany postoupila tato ještě mocně od té chvíle, co nejhlawnější, posud známé soustavy onoho, oznámeny byly.

Socialismus a komunismus šly a stojí wedle wědy národně-hospodárské; mnohá učení neb aspoň mnohé jednotliwé zásady jejich nalézají u spisovatelů všech wěků, u církewních otců neméně než u starých filosofů, a Plato, Campanella a Thom. Morus wyrýsowali si stát swůj »in idea« tak úplně a podrobně, jako Fourier swůj Phalanstère. Také na praktickém komunismu nikdá nezcházelo, a některé sekty snažily se již socialismus we způsobě náboženské w život uwésti. Ale krátké trvání těchto zkoušek, hrůzné následky onoho a špatné ujímání se oněch náuk we wědě, dokazují nejlépe, na jak sypkém základě staví ti, kdožby rádi položili swět, a společenstwo, jediné w myšlenkách svých, ze článků, jakých skutečnost nepodáwá, utvořené, na místě těch, které se od počátku paměti lidské na základě samé powahy wěci a přirozenosti lidské samy sebou wywinuly.

Socialismus a komunismus, kterýž by rád postavil bratrskost a společenskost na místě nejmocnějšího pudu lidského, pudu k nabytí vlastnictví pro blahobyt nebo moc swou a rodiny swé, pudu k samostatnosti a osobnosti, co L. Blane nazývá individualismem a ještě jiní egoismem. Neuznáním a jako odhozením tohoto pudu, odwrhuje socialismus též hlawní a nejwětší podnět ke wsi wýrobě, ke wsi činnosti a tudy nejhojnější pramen jak osobního, tak i národního bohatství.

Socialismus nenáleží vlastně do národního hospodárství, poněwadž by toto s ním přestalo, jelikož on hospodaření národní, jak my mu rozumíme, to jest péči o jmění národní (t. j. úhrn jmění všech soukromníků) skrze jich vlastní o sebe přičinění, hospodaření skrze národ sám, neuznáwá, a na místě národa stavit zosobnění celého společenstwa, t. j. stát, tak že by při

socialismu vlastně nemohla býti řeč o hospodářství lidu, hospodářství národním, ale leda jen o hospodářství státním.

Podklady dostatečné k udání hlavních známek a k posouzení socialismu a komunismu podávají nám předewším spisy: »Histoire de Communisme ou refutation historique des utopies socialistes par Alf. Sudre«; »Études sur les Réformateurs contemporains par Louis Reybaud« (spis odměněný od francouzské akademie) a zdařilý spis Steinůw: »Der Sozialismus u. Communismus des heutigen Frankreichs«, kterýž namnoze z tohoto čerpal.

Národní hospodářství.

Tato věda jest soustavné učení o powaze statků a o zákonech, dle nichž powstávají, se rozčásťují a spotřebují. Tak obmezujeme obor tohoto oddělení dle příkladu Mac-Cullocha a Seniora, majíce za to, že co by se více v národním hospodářství podalo, naleží lépe do státního hospodářství nebo do politiky.

Za podklad přednášek swých bereme spis franc. akademika Droz-a »Economie politique ou principes de la science des richesses«, jehož český překlad od nás zhotovený študujícím za wodítka při studiu této vědy sloužiti může, a s nímž se i co do soustavy a pořádku látky učebné i co do zásad samých na mnoze srownáváme, odchylujíce se jen tam, kde přísnější wědecký pořádek neb výraz myšlének aneb úplnost přednešení toho žadá. (Spis ten, jež také Rau za výborný uznává, je znám i we dvojím německém překladě od Kellera [w Berlíně 1830] a od Berga [w Gothě 1830]. Vyšel též překlad wlaský, španělský, portugalský, ruský a řecký).

Přede vším třeba předeslati úwahy o účelu a důležitosti naší vědy, potom stanowiti základní pojmy národního hospodářství, co jest statek a co bohatství, co hodnota a co cena, pak obrátiti pozornost ku působnosti statků hmotních we světě mrawním i duchovním.

Wýroba a důležitost jejího vývoje pro společenstwo lidské je napotom důležitějším předmětem našeho rozjímání, načež přistoupíme k pojednávání lidnatosti a zákonů jejích, jdouce po stopách slavného Malthusa a nepomíjejíce znamenitého odporovatele jeho Godwina. Poznawše powahy ruchů lidstwa co činitele a mistra wýroby, budeme bádati w pořádku o třech nástrojích wýroby: Přírodě (zemi), práci a kapitalu. Při práci wezmeme w úwahu: dělbu její, pak její nakupení, jehož důležitost zvláště Gioja dobře wytnul, pak swobodu její. Při kapitalu pojednáme o penězích a

jich úkonech, pak o strojích, jich upotřebení a jich významu a newyhnutelnosti pro společenstvo lidské.

Přistoupiwše k druhé hlawě, budeme jednat o důležitosti rozčástení. Pak hodláme wěnowati zvláštní pozornost ústavu vlastnictví, kterýž je základem všeho postupu, bohatství národního a wzdělanosti lidské. Dějepis nám zde podá mnohé doklady a slo-wútný spis Thiersův mnohou látku. Pak zvláště o vlastenství půdy a o základě přirozeného práva, na němž powstalo, a o zákonech jeho ceny, kteréž wěci Bastiat we swém spise »Harmonies Économiques« tak wýborně wytknul.

Promluwiwše o příjmech wůbec, pojednáme o důchodu, jehož powahu nowější ékonomité angličtí, jmenovitě Nassou-Senior, stawicé na základech od Ricarda položených, jasně určili.

Nápotom ukážeme, co je příjem z kapitalu, jaká je powaha wýnosu a úroků z peněz. Práwo k úroku uwádí se od některých w pochybnost, ale Bastiat dokázal dobrými důwody, jak neslušně. Jeho prostonárodní spisek »Capital et Rente« poslouží nám za podklad pojednání této otázky.

Na to promluwíme o mzدách a wýdělcích práce, jich zákonech a mezích hospodárských a právních. Spravedliwý poměr wýnosů kapitalů a mzdy práce je welmi žádoucí a utwoří se při swobodě obojího sám nejlépe a nejspravedliwěji. Wšecky umělé prostředky, kterýchž vlády užily a které nám socialisté nawrhují, wedou k nespravedliwosti a zkrácení jednoho nebo druhého činitele wýroby, kteráž ke zdaru swému wždy slušný poměr obou wymáhá.

W třetí hlawě budeme jednat o oběhu statků, o úvěrku, jeho zákonech a jeho důležitosti hospodárské, pak o tržbě a rozličných jejich způsobech a zákonech přirozených. Wzhledem na tržbu přidržíme se z úplna zásad nowé školy ekonomické, majíce za to, že wolnost tržby jediné před přísnou zkouškou skumného rozumu obstati může a že zároveň národnímu hospodárství nejwětší prospěch přináší. Hodláme tomuto předmětu wětší pozornost wěnowat.

Čtwrtá hlawá o spotřebě poskytuje méně předmětů důležitých. Rozčástení poživů společenských bude nás poněkud zajímati, rowněž jako i rozbor celé spotřeby. Pak je zde spotřeba znowuwýrobná a newýrobná; smysl a meze jich přirozené se wytknou a konečně pojednáme o otázce wzhledem o oběhu, kteráž je sice s theorií zcela nesporná, ovšem ale w životě, kde minění, že rozkošnictví bohatých řemeslníkům a chudým prospívá, wůbec vládne,

tak že časem i rozpustilství pod štít weřejného mínění staví na škodu obecného blaha. —

W náuce o hospodárství státním wezmeme na ten čas we swé uwážení jenom hlawní ony tři části národního jmění, kteréž vláda na mnoze we swou zprávu wzítí musí, mají-li prospívat.

W prvním oddělení budeme jednat o wyučování žiwnostním, kteréž se děje skrze školy rolnické, horní, lesní, věcní, pak technické, průmyslní a tržební. Dále o zkusných ústavech učení průmyslního a o towárnách státních, pokud mají za účel učení jiných (pokud mají za účel wýnos, náleží do náuky o financích). O cestách průmyslníků domácích a o powolání cizích za mistry a předáky na útraty státní, a o výstavách průmyslních. Konečně o komorách průmyslně-tržebních a rolních, kteréž mají též za účel podporu vědomostí žiwnostních w těchto wětvích. Ukáže se poměrná důležitost a užitečnost wšech těchto ústawů, a meze, w nichž se držeti musí, aby neprekážely více swobodě wývoje průmyslního než by mu podporou swou přispěly.

We druhém a třetím oddělení budeme pozorowati w působení swém wšeliké ústavy weřejné, buď na mnoze neb wýhradně od vlády udržowané, k založení a k obraně weřejného úwěrku a konečně pro usnadnění oběhu a wyměny statků, jakož i přewozu. Zde nám přijde podati učení o úwěrku weřejném, o bankách rozličných, jich úkonech, newyhnutelných hranicích její činnosti, a pak o prospěchu pro oběh statků a jich rozmnožení následkem oživené wýroby, rowněž jako i o důležitosti spořitelen w též směru a konečně o whodném zřízení burs a trhů. —

Peněžní hospodárství státu bude nás déle zajímati pro swou mocnou a wšestrannou působnost we wšem hospodárství národním. Ukáže se nám potřeba podotknouti meze, jež státové mají w užívání vlastního úwěrku co prostředku pro oběh. Užívání jeho pro vládní hospodárství samo pojednáme w náuce o financích.

Bádajíce o určení rozličných prostředků přewozu neb komunikace wycházíme ze zásady, že je to na ujmu národního bohatství powažowati je za pramen finanční a ukážeme, jaké zřízení se má následowně dát poštám, weřejným silnicím, mostům a mejtům na nich; co do přewozu po cestách wodních dowedeme do statečnými doklady jeho welikou důležitost, jeho wýtečnost z ohledu láce přewozného a bezpečnosti nákladu wedle železnic a jak weliká ujma se děje národnímu hospodárství nezaslouženým jeho zanedbáním.

Konečně o železnicích, o poměrných výhodách i vadách železnic státních i železnic soukromních, a o způsobech rozličných státního přiwolení a zaručení se za úroky, vzhledem na železnice soukromní.

Ostatně neposkytuje obor tento mnoho otázek pochybných a sporných, tak že se nám nezdá potřebí o směru přednášek svých v tomto oddělení hospodářské nauky více srováti. Vzhledem na vědu finanční položíme za základ přednášek svých výborné dílo Rauovo, jež prof. Kudler za klassické uznává a kteréž pokládám za tak známé mezi všemi učiteli a znateli státních věd u nás, že se mi vidí zcela zbytečno jeho směr tuto vykládati.

Podaří-li se mi vlastní spis o celém oboru politického hospodářství do času, kde bych k přednášení této její části přistoupil, dokončiti, neopomenu jej předložiti.

Dr. *Rieger*.

Daň z přírůstku hodnoty půdy v Německu a pokusy o její zavedení u nás.

Napsal Dr. **Alfred Mayer**.

Myšlenka zvláštního zdanění přírůstku hodnoty půdy, zejména pokud jde o přírůstek t. zv. nezasloužený, t. j. zakládající se převážnou měrou na výsledcích působnosti svazů veřejnoprávních nebo konjunktury, vznikla poprvé ve Francii, kde došla za prvního císařství výrazu v různých zákonných opatřeních agrárně-politických a stavebních. Avšak myšlenka tato upadla tam později opět v zapomenutí, až teprve v druhé polovici minulého věku vyskytuje se opětně v komunálním zákonodárství americko-anglickém ve formě t. zv. bettermentu, t. j. zvláštních příplatků interesentů na stavbu silnic, kanalisací a pod. Avšak vlastní vývoj daně z přírůstku hodnoty půdy udál se na půdě německé, kde pozbyl princip její již před více než 10 lety rázu pouhého hesla a přenesl se na reální půdu novodobé politiky komunální. V Německu ocitala se města následkem rychle vzrůstajících úkolů komunální správy a nemožnosti dalšího zvyšování přirážek k zeměpanským daním v podobné finanční tísni jako u nás, takže musela se ohlížet po samostatných, posud nevyčerpaných zdrojích berních. Jsou to tedy v prvé řadě důvody fiskální, jež donucují německá města hledati v rychle stoupající pozemkové rentě měst-